

Nr 58.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om översyn av kallortstillägget för tjänstemän i övre Norrland.

(5:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 68) och den andra inom andra kammaren av herr *Nihlfors m. fl.* (II: 84), har hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en översyn av det nu utgående kallortstillägget för tjänstemän i övre Norrland med hänsyn till såväl tilläggets utformning som de utgående beloppens storlek, i syfte att ge en rimligare kompensation åt ifrågavarande tjänstemän, samt att de förslag denna översyn kan föranleda måtte föreläggas riksdagen.

Till stöd för ifrågavarande förslag anföres i motionen II: 84 följande.

Sedan länge har rekryteringen av statliga befattningshavare i övre Norrland utgjort ett svårbemästrat problem. Alltjämt föreligger betydande svårigheter att besätta sådana befattningar inom vissa yrkeskategorier. Till väsentlig del beror dessa svårigheter på att utbildningsmöjligheterna i Norrland är alltför begränsade och att det därför i betydande utsträckning varit nödvändigt att till tjänsterna erhålla sökande från södra delarna av landet. Problemet accentueras av de särskilda olägenheter av ekonomisk och annan art, som är förenade med tjänstgöring i Norrland.

Den kompensation, som statsmakterna givit tjänstemännen i övre Norrland, är det s. k. kallortstillägget. Både beteckningen på och den angivna motiveringen för detta tillägg synes diskutabla. I 34 § statens allmänna löne-reglemente anföres härom: »Till tjänsteman stationerad å sådan ort inom rikets nordliga delar, där vistelsen på grund av klimatiska förhållanden och levnadsbetingelserna i övrigt kan anses medföra avsevärda olägenheter i fysiologiskt hänseende, utgår kallortstillägg...» Denna motivering kan verka direkt avskräckande på dem som söker tjänst i övre Norrland, och den synes med undantag för nordligaste Norrbotten knappast vara berättigad. I själva verket torde motivering för särskilda tillägg för befattningshavare i övre Norrland böra sökas också i andra förhållanden än de klimatiska. Namnet borde med hänsyn härtill ändras.

Som inledningsvis nämnts kommer ett betydande antal tjänstemän i övre Norrland från södra delarna av landet. De har långa och dyrbara resor till sina anhöriga och sin hembygd. Tjänstemännen i dessa delar av landet får också räkna med betydande extra kostnader i samband med resor till kongresser, yrkessammanslutningars möten, de stora biblioteken, medicinska specialister m. m. Intill dess utbildningsmöjligheterna och de kulturella förhållandena över huvud förbättrats för övre Norrlands del utgör dessa förhållanden en stark motivering för särskild lönekompensation för där tjänstgörande statliga befattningshavare. Det enskilda näringslivet synes också i

stor utsträckning ta hänsyn härtill vid lönesättningen särskilt i fråga om befattningshavare med akademisk och annan specialutbildning.

Det nu utgående tillägget synes ej blott i fråga om namn och motivering böra bli föremål för översyn, utan framför allt bör detta ske även med hänsyn till beloppens storlek. Några exempel förtjänar i detta sammanhang att anföras. Kallortstillägget utgår i Umeå med 10 kr. per månad. För en där placerad lektor utgör tillägget 0,5 % på den ordinarie lönen. Från tillägget bortfaller sedan ca 4 kr. i skatt. Ett sådant tillägg förefaller direkt meningslöst. Även då det gäller orter med relativt högt kallortstillägg och beträffande lägre lönegrader rör det sig om låga belopp. I Kiruna är tillägget 56 kr. per månad. En brevbärare i Ca 10 får då ett tillägg av 7,8 % på månadslönen. Den förmån som kallortstillägget för närvarande utgör är sålunda mycket obetydlig med undantag för de lägsta lönegraderna längst i norr. Dessa tillägg kan under inga förhållanden anses utgöra en rimlig kompensation till dessa befattningshavare.

Kallortstillägget utgår med lika belopp i alla lönegrader. På grund av den progressiva beskattningen reduceras det alltså med stigande lön. Detta förhållande minskar i avsevärd grad tilläggets värde. Med hänsyn härtill bör en ändring i utformningen av detta tillägg övervägas.

Över förevarande motion har, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, *statens lönenämnd* avgivit yttrande, vilket bifogas detta utlåtande (*Bilaga*).

Utskottet. Såsom av statens lönenämnds yttrande i ärendet framgår hade 1945 års lönekommitté — vars förslag ligger till grund för nu gällande löne reglering för statstjänstemän m. fl. — att ompröva frågan om kallortstilläggens bibehållande. Lönekommittén kom därvid — efter en ingående diskussion av skälen för och emot dylika tillägg — till det resultatet att kallortstillägg fortfarande borde utgå, bl. a. med hänsyn till att man på personalhåll fäst stort avseende vid att ifrågavarande, sedan länge utgående avlöningsförmån icke frånges befattningshavarna. Under tiden sedan löneregleringens genomförande har kallortstilläggens belopp höjts med i genomsnitt 25 % med hänsyn till penningvärdeförsämringen. Den nya lönegruppering, som trätt i kraft den 1 januari 1954, har däremot inte påverkat kallortstilläggens storlek.

Utskottet vill erinra om att avlöningsförmånen kallortstillägg ingår bland i statens allmänna avlöningsreglemente och andra däremot svarande reglementen upptagna särskilda ersättningar, lönetillägg och tilläggsarvoden. I samband med frågan om kallortstillägg regleras i statens allmänna avlöningsreglemente exempelvis frågan om kallortstraktamente vid tullstaten och de affärsdrivande verken samt enslighetstillägg vid fyrväsendet. Det synes utskottet icke motiverat att frågan om kallortstilläggets utformning och storlek upptas till särskild behandling och därmed utbrytes ur det större sammanhang, vari nämnda fråga såsom ett led i den gällande löneregleringen uppenbarligen ingår. Även om vissa av de i motionerna anförda synpunkterna icke torde kunna fränkännas visst fog i och för sig, finner sig utskottet sålunda inte kunna tillstyrka att det nu utgående kallortstillägget göres

till föremål för särskild översyn, på sätt motionärerna påyrkat. Utskottet vill f. ö. fästa uppmärksamheten vid att motionärernas yrkande endast avser tjänstemän i övre Norrland; kallortstillägg utgår emellertid även till tjänstemän å vissa orter i nedre Norrland och nordvästra Svealand.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,
att motionerna I: 68 och II: 84 icke må föranleda någon
riksdagens åtgärd.

Stockholm den 26 mars 1954.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Närvarande: se under utlåtandet nr 59.

Reservation

av fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Axel Andersson*, *Sunne*, *Staxäng*, fröken *Elmén*, herrar *Nihlfors*, *Gustafsson* i Skellefteå och fröken *Vinge*, vilka ansett att

dels det stycke i utskottets yttrande, som börjar med orden »Utskottet vill» och slutar med orden »nordvästra Svealand», bort ha följande lydelse:

»Enligt utskottets mening har i de föreliggande motionerna anförts vissa omständigheter, som gör en översyn av de i fråga om kallortstillägg gällande bestämmelserna påkallad. Bl. a vill utskottet fästa uppmärksamheten vid att frågan om kallortstillägget icke kommit under övervägande i samband med den nya dyrortsgrupperingen, något som enligt det av statens lönenämnd åberopade uttalandet av föredragande departementschefen i propositionen 1951: 111 synes ha varit avsett, därest en omprövning av löneplanerna då hade kommit till stånd. Utan att i detta sammanhang vilja i detalj binda sig för den av motionärerna förebragta motiveringen finner sig utskottet fördenskull böra tillstyrka att en utredning i motionernas syfte sker.»

dels ock utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 68 och II: 84, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande det till statstjänstemän m. fl. utgående kallortstillägg samt framläggande för riksdagen av de förslag denna utredning kan föranleda.»

Till riksdagens statsutskott.

Genom remiss den 13 februari 1954 har Kungl. Maj:t anbefallt statens lönenämnd att till riksdagens statsutskott avgiva utlåtande över de likalydande motionerna I: 68 och II: 84 om översyn av kallortstillägget för tjänstemän i övre Norrland. Med anledning härav får lönenämnden anföra följande.

1945 års lönekommitté, som enligt de för kommitténs arbete meddelade direktiven hade att ompröva frågan om kallortstilläggets bibehållande, uttalade i sitt betänkande SOU 1946: 48 (s. 132 f) bl. a. följande.

Lönekommittén, som hyser den principiella uppfattningen, att befattningshavarnas löneställning i möjligaste mån bör bestämmas genom den fasta lörens avvägning, har ansett det kunna ifrågasättas, om de omständigheter, som ursprungligen föranlett införandet av kallortstillägg, numera behöva tillmätas sådan betydelse för lönesättningen, att tilläggen måste bibehållas. De utredningar i ämnet, som 1928 och 1936 års lönekommittéer verkställt, synas giva vid handen, att någon mera avsevärd skillnad i fråga om rekryteringsmöjligheterna ej kan anses föreligga mellan kallortsområdet och riket i övrigt. Härtill kommer, att ett av de moment, som tidigare ansetts göra kallortstillägg motiverade, för framtiden torde komma att i viss mån kompenseras på annat sätt. Såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen, konstitueras kallortskaraktären i väsentlig grad av vederbörande orters avlägsenhet från tätare bebyggda samhällen eller områden. Vid hittills utförda dyrortsgrupperingar har hänsyn icke tagits till orternas kommunikationsförhållanden annat än i den mån långa avstånd mellan inköpsort och konsumtionsort direkt kommit till uttryck i priserna på de nytigheter, vilka medräknats vid beräkningen av utgiftsbudgeter. Enligt förslag av 1943 års dyrortskommitté skall för framtiden viss självständig hänsyn tagas till de större utgifter eller ansträngningar för anskaffande av olika slags förnödenheter — även immateriella — vilka den på visst minimiavstånd från s. k. huvudinköpskort bosatta befolkningen har att vidkännas främst i form av rese- och transportkostnader. Avståndskostnadernas inverkan på hushållsbudgeten skulle markeras genom visst tillägg till dennas slutsumma. Dyrortskommitténs förslag härutinnan har i princip vunnit statsmakternas godkännande genom beslut under höstsessionen av 1945 års riksdag. Även om de med en mera isolerad bosättning förenade olägenheterna icke härigenom komma att beaktas främst utifrån de synpunkter, vilka tillmätts betydelse vid kallortssystemets utformning, synes dock nämnda system ha förlorat en del av sitt teoretiska underlag.

För bibehållande av kallortstilläggen talar å andra sidan, att vissa av de faktorer, vilka ansetts motivera medgivandet av dylika tillägg, allttjämt göra sig gällande med oförminskad styrka. Med hänsyn härtill och då man vid de förda förhandlingarna på personalhåll fäst stort avseende vid att ifrågavarande, sedan länge utgående avlöningsförmån icke fräntages befattningshavarna, har lönekommittén ansett sig böra förorda, att kallortstillägg fortfarande skall utgå. Lönenivåns generella höjning skall dock icke med-

föra någon höjning av tilläggsbeloppen, vilka liksom hittills skola utgå till tjänstemän inom ett i sex kallortszoner indelat kallortsområde.

Av prop. 1951: 111 angående anslag för en dyrortsundersökning inhämtas, att flera myndigheter och organisationer i yttranden över 1950 års dyrorts-sakkunnigas betänkande (SOU 1951: 7) berört frågan om kallorts- och enslighetstilläggen. Departementschefen uttalade (s. 70), att de synpunkter som vid remissbehandlingen framförts rörande kallorts- och enslighetstilläggen syntes kunna komma under övervägande i samband med den omprövning av löneplanerna, vilken de sakkunniga förutsatte bliva påkallad vid ikraftträdande av den nya dyrortsgrupperingen.

Genom beslut av 1952 års riksdag höjdes kallortstilläggen, räknat fr. o. m. den 1 januari 1952 med i genomsnitt 25 %. Denna höjning ingick såsom ett led i den med statstjänstemännens huvudorganisationer träffade överenskommelsen angående de statsanställdas löner m. m. under år 1952. I prop. 1952: 60 anförde departementschefen (s. 6), att en ökning av kallortstilläggen (med i genomsnitt 25 %) syntes med hänsyn till penningvärdesför-sämringen böra godtagas i avvaktan på slutförande av den pågående dyr-ortsundersökningen.

Den nya lönegruppering som — sedan resultatet framlagts av 1951 års dyrortsundersökning — antogs av 1953 års riksdag medförde icke någon ändring av löneplanerna (jfr prop. 1953: 132, s. 21).

Med hänsyn till vad sålunda förekommer anser lönenämnden, att skäl icke föreligger att göra frågan om kallortstilläggen till föremål för särskild utredning. De remitterade motionerna böra därför icke föranleda någon åtgärd.

I avgörandet av förevarande ärende ha deltagit undertecknad, ledamö-terna Ager, Broomé, Hellenius, Lindholm, Sundelin och Werner samt suppleanten Nelgård. Vid ärendets handläggning ha jämväl närvarit leda-möterna Frösell, Persson, Ruist, Schultz och Ström samt suppleanterna Bäck, Rydberg och Sjöborg. Ledamoten Sundelin har avgivit särskilt yttran-de, som bifogas. Till detta yttrande har ledamoten Ager anslutit sig.

Stockholm den 11 mars 1954.

E. JOHNSSON.

I. Wetterblad.

Särskilt yttrande.

I de motioner lönenämnden behandlat i förevarande utlåtande framhål-les bl. a., att såväl beteckningen »kallortstillägg» som den i Saar angivna motiveringen för detta tillägg synes motionärerna diskutabla. Motiveringen kan, säger motionärerna, verka direkt avskräckande på dem som söker tjänst

i dessa områden av landet och synes med undantag för nordligaste Norrbotten knappast vara berättigad. Benämningen på dessa tillägg borde därför ändras.

Som framgår av det i lönenämndens utlåtande återgivna refereratet av 1945 års lönekommittés betänkande angående kallortstilläggen ansåg kommittén, att det knappast var i Saar angivna klimatiska och liknande förhållanden som konstituerade »kallortskaraktären» utan väsentligen andra förhållanden, såsom vederbörande orters avlägsenhet från tätare bebyggda samhällen eller områden.

I lönenämndens utlåtande erinras om att departementschefen i prop. 1951: 111 uttalat, att de synpunkter, som vid remissbehandlingen av 1950 års dyrortssakkunnigas betänkande framförts rörande kallorts- och enslighetstilläggen, syntes kunna komma under övervägande i samband med ikraftträdandet av den nya dyrortsgrupperingen. Några dylika överväganden synes emellertid sedan icke ha ägt rum.

Med hänsyn till vad här sålunda åberopats anser undertecknad att lönenämnden bort tillstyrka framställning till Kungl. Maj:t om en utredning i motionernas syfte.

GUST. SUNDELIN.